13.04.23р. 21гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Панас Мирний «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» . Шлях Ничипора Варениченка: від правдошукацтва до розбійництва

Виконані завдання надсилати на електронну адресу: moshev2020@icloud.com

ХІД УРОКУ

✔ *Перегляньте відеоурок.* Шлях Ничипора Варениченка: від правдошукацтва до розбійництва https://www.youtube.com/watch?v=idkkKr2jbuI

Нашу розмову хочу почати словами великого Тараса Григоровича Шевченка:

Один у другого питає,

На що нас мати привела?

Чи для добра? Чи то для зла? Нащо живем? Чого бажаєм?

І, не дознавшись, умираєм.

- Справді, перед кожним з нас рано чи пізно постає питання: "Навіщо я живу на світі? Яке моє призначення? Яка я людина - добра чи зла?" запитання доволі складні. Не завжди людина знаходить на них відповідь. Люди ж оцінюють одне одного за вчинками: це добродій, а цей - нікчема чи навіть злочинець.

В усі часи філософи, поети прагнули розпізнати зло, дізнатись, чому воно існує. Про це йдеться у Біблії, в усній народній творчості. На жаль,

тільки в казках добро завжди перемагає зло, у житті ж ми часто стаємо свідками утвердження зла.

Сьогодні воно не лише не зникло, а стало сильнішим, ніж будь-коли. Хто у цьому винен? У чому причина? Літературознавець Василь Пахаренко у книжці про Т. Шевченка "Незбагнений апостол" пише: "Зло існує для того, щоб людина ставала Людиною, переборюючи його, щоб вона могла усвідомити добро і робити добро".

Науку добра і зловісну суть зла нам, крім Біблії, усної народної творчості, допомагає осягнути художня література, зокрема роман Панаса Мирного ...

Наскрізним образом роману «Хіба ревуть воли…» є образ Чіпки Вареniченка. У його створенні найповніше розкривається величезний літературний талант Панаса Мирного.

Під час уроку ми простежуємо, як Чіпка, головний герой твору, прожив свій вік, якими законами й правилами він керувався у житті.

Олесь Гончар, говорячи про Нечипора Вареniченка, висловив думку, що він «людина, яка народжена була для справ, можливо, значних і прекрасних, але яка так і не розкрилася у своїх потенційних якостях і можливостях».

Отже, з'ясуємо причини, які спонукали його зійти з праведного шляху правдошукацтва на криву стежку розбійника і «стати пропащою силою».

I. Постановка проблемного завдання.

Яке значення має правильний життєвий вибір для становлення і самореалізації людини?

На це запитання ви дасте відповідь наприкінці уроку.

Перший варіант назви твору Панаса Мирного ("Пропаща сила") відображав справжню сутність образу головного героя. Чіпка Вареniченко - пропаща сила, бо, повний щирих і благородних намірів, він непомітно для себе запутавсь у житті, загруз у драговині нерозважливих суперечностей і всю свою енергію, розум та хист віддав справі нерозумного протесту. Співавтор роману Іван Білик писав: "Всякое общественное явление, а в том числе и разбойничество, имеет две стороны: внутреннюю - процесс нравственного падения человека - и наружную - общественную. Так, по-моєму, эти две стороны и следует развивать".

1. Бесіда за запитаннями

✵ Одним із засобів творення образ героя літературного твору є портрет. Пригадайте, де вперше автор описує зовнішність головного героя. Як характеризує його цей опис?

✵ Зачитайте портретну характеристику Чіпки. (*Уперше з описом зовнішності Чіпки ми знайомимося в розділі «Польова царівна», де хлопець іде оглядати своє поле. Зачитується цитата від слів «Отакої самої пори…» до «ним світилась якась незвичайна сміливість і духовна міць з якоюсь хижою тугою»* .)

- Ви, напевне, звернули увагу на останній рядок опису, особливо на слова «сміливість і духовна міць» («хижа туга»).

✳ На яку думку вони можуть наштовхнути читача? (*З портретної характеристики ми дізнаємось, що перед нами звичайний хлопець — хлібороб, а його погляд говорить про зовсім інше, — непередбачуваність у діях*.)

ІІ. Інтерактивне навчання

А зараз ми досліджуватимемо основні події життя Чіпки (дитинство, юність, молодість, зрілість), зазначаючи, що саме мало вирішальний вплив на формування Чіпки як бунтаря, правдошукача та Чіпки-злочинця.

1 - дитинство

«Від дитинства до скоєння злочину»

Як відомо, особистість людини починає формуватись у ранньому дитинстві. У Чіпки воно було обікрадене. Ріс без батька. Його, на жаль, він не знав і ніколи не бачив. Виховувався матір'ю і бабусею. Мотря, мати Чіпки, перебивалась випадковими заробітками в багатіїв. Жила сім'я в крайній бідності. «… Хата осунулась… Стріха місцями повигнивала. Стіни чорні, аж цвіллю взялися од води. Біднота несказанна, злидні невилазні».

Малий Чіпка постійно недоїдав. Тому й не дивно, що шматок черствого хліба на столі був радістю для дитини.

Хлопчик ріс допитливим. Цікавився в бабусі про звірів, птахів. Це свідчить про глибокий розум. Дитяче товариство з нього кепкувало. У школі не навчався, як і більшість селянських дітей тих часів. У 12 років пішов у найми. За непослух господар його бив. У серці зародилась ненависть до кривдника, і він вирішив підпалити господарські будівлі. Відтоді у нього з'явилась ненависть на долю, яка поділила людей на багатих і бідних.

Світлим променем у його житті став дід Улас, який пас громадську отару. Дід своїми розповідями збагачував знання Чіпки про життя, уперше сказав підліткові, хто його батько. Через деякий час діда Уласа знову забрав пан до двору.

Отже, у дитинстві Чіпка зазнав перших моральних травм: смерть баби Оришки, повернення діда до панського двору.

- Попрацюємо над створенням таблиць «Чинники впливу на психоемоційний стан героя».

Чинники впливу на психоемоційний стан Чіпки-дитини

№ п/п	Негатив	Позитив
1	«Виродок»	Спілкування з бабусею Оришкою
2	Злидні	Бесіди з дідом Уласом
3	Постійне недоїдання	Щасливі дні на пасовиську в товаристві діда та Грицька
4	Відсутність освіти	
5	Невдале наймитування	
6	Злість на панів і кривдників	
7	Смерть баби	
8	Діда забрали до панського двору	

2 - юність

…«Побіжать, оступлять кругом. То це ззаду хто-небудь і скубне Чіпку за чорне волосся. Окрутнеться Чіпка, насупить брови, скривитися, тільки очима світить»…

Юність

Невтомний господар, який прагне і любить працювати на своїй землі

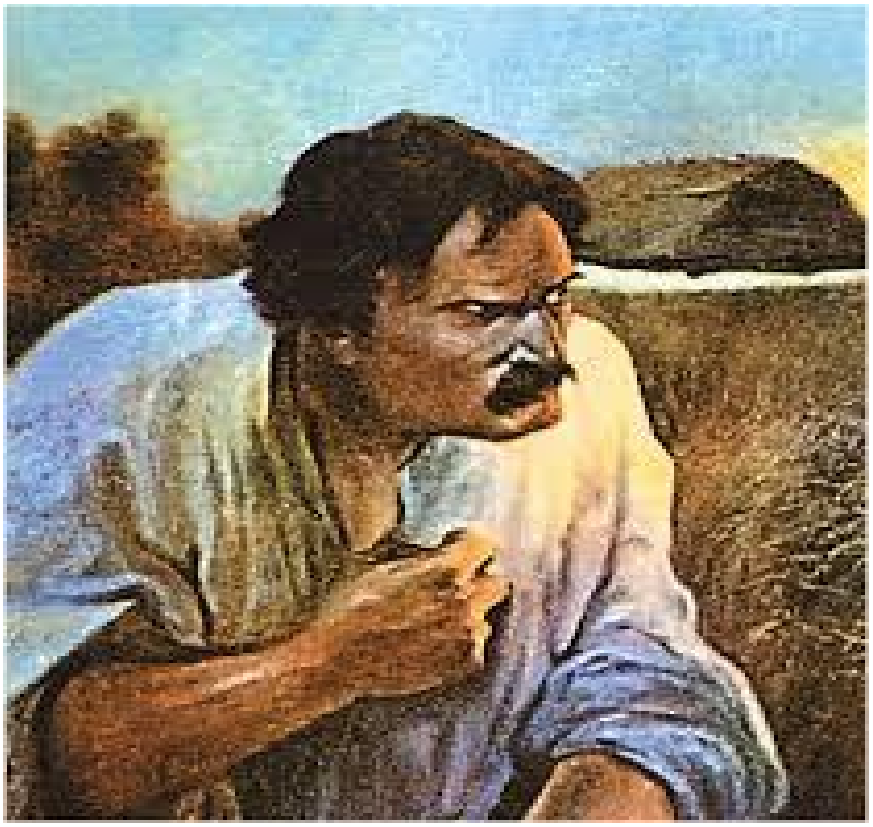
Закохується у Галю

Незаконно відбирають землю.

Не знаходить правди у суді.

MyShared

3 - молодість

«Чіпка — господар»

Від далекого родича Мотря отримала у спадок землю. Саме у клопотах, працюючи біля землі, Вареничeнко почувався справжнім господарем. Придбав з часом конячку, потім корову. Вистачало у хлопця сили працювати і на своєму полі і в наймах.

Учень зачитує цитату: «Рано встає, пізно лягає, та все в полі та в полі. Хоч не дуже радіє та й не журиться, за роботою ніколи. Сам на себе, на свою працю всю надію покладає. Припадає до того поля, наче закохався у його. Не тільки в будень — і в свято».

Для Чіпки поле було змістом селянського життя, достатку. На своєму полі він зустрів польову русалку Галю, яку покохав з першого погляду. Невпізнанно змінився, «з лиця спала давня туга, став веселішим, привітнішим».

Чинники впливу на психоемоційний стан Чіпки-господаря

Позитивні	Негативні
Домашня живність: кінь, корова, свині	Побоювання, що Галя не схоче вийти за нього, бо багачка

Мати купила новий одяг	
Закоханий і мріє про одруження	

«Слизька дорога»

Недовго тривало Чіпчине хліборобське щастя. З'явився далекий Луценків небіж з Дону і за хабар відсудив собі землю. Слово «Дін» для матері й сина стало символом нещасть і бід.

Безземелля — страшна трагедія для хлібороба. Це вічні найми. Годі й думати було про одруження. З пекучою ненавистю до хабарництва й неправди Чіпка зайшов уперше до шинку.

Цитата: «Що тепер я?.. Людський попихач, наймит?.. Пропало… все пропало.»

Усі статки, зароблені важкою працею селянина-хлібороба, попливли до шинку. У п'яному гніві вигнав Чіпка матір з дому. Зійшовся з «друзями-п'яницями». Ночував у холодній нетопленій хаті. Усе пропив. Одного тільки не зміг — жита. Рештки хліборобської совісті не дозволяли цього зробити. Необмолочені снопи вирішив подарувати колишньому товаришеві Грицькові, бо знав, що його праця «не пропаде марно, а доведе її добрий чоловік до розуму…».

Коли не стало за що пити, компанія (Лушня, Матня, Пацюк і Чіпка) вирішує обікрасти пана. Мотивують свій вчинок тим, що в пана добро нажите людською кривавицею.

Чіпка йшов неохоче, опинався, а коли дійшло до того, що їх викрив сторож, він напав на сторожа і прибив його. Через кілька днів ні в чому не винний чоловік помер, залишивши сиротами малих дітей.

Наступними жертвами грабунку стали сільський писар та голова. Цього разу Чіпка сам виступив ініціатором нападу. Хлопець довго вів безпутне життя, хоч хвилини тверезості ставало воно йому остогидним і противним.

Коли піщанські кріпаки збунтувались проти пана, почалася над ними розправа. Чіпка побачив діда Уласа, якого били різками. Хотів заступитись, кликав на поміч: «Братця!.. Не даймо знущатися над дідом!.. Ходім, братця!.. Тимофію! Петре! Якиме! Збирайте громаду докупи! Не даймо, братця!..» Тоді в його голові визріває страшний план помсти: «Станьмо краще такими людьми, як усі, — приймемось за роботу, удень будемо працювати. а ніч — матінка — і научить і скаже, де наше лежить.».

Чинники впливу на психоемоційний стан Чіпки-п'яниці, Чіпки-злодія

№	Позитив	Негатив
1	Подарував жито Грицькові	Спився
2	Заступився за діда Уласа	Потрапив у товариство п’яниць і злодюг
3		Вигнав з дому матір
4		Жорстоко побив сторожа
5		Займався крадіжками
6		Виконував страшні плани помсти

4 – зрілість

«Чіпка багатіє»

Чіпка знайшов у собі сили перепросити матір і повернути її в рідну домівку. Люди дивувалися: Варениченко взявся за розум, бо почав господарювати, найнявся в сусіднього пана молотити снопи, знову потоваришував з Грицьком. Ніхто не здогадувався, що Чіпка вів подвійне життя. Вдень — порядний

хлібороб, уночі — розбійницькі мандри, якими, як з'ясувалось, керував Галин батько.

Чіпка розбагатів, одружився. Інакше до нього почало ставитись сільське начальство, прості селяни. Під час перших виборів у земство громада висунула його у виборщики, а потім у гласні. На виборах він заступався за селян. Коли його обрали у члени управи, дуже зрадів.

У нього навіть виникла думка «давнє забути і слід його загладити». Панам у земстві не хотілось, щоб серед них були представники від селян. Вони повернули закон так, щоб вивести Чіпку з управи, бо він не мирився з махінаціями земців.

Чинники впливу на психоемоційний стан героя

№	Позитив	Негатив
1	Примирення з матір'ю	Нічні розбої і грабежі
2	Одруження	Вигнання з управи
3	Хліборобська праця	
4	Достаток	
5	Визнання громади	
6	Повага від начальства	
7	Вибори до земства	

«Злочинець»

Вигнання з управи було останньою краплею, яка переповнила все і вивела Чіпку на шлях сліпого розбою. Він став жорстоким ватажком розбійницької ватаги.

Грабунки, вбивства, зводять нанівець його протест. Кров загублених жертв, смерть ні в чому не винних людей невиправним тавром заплямовують Чіпку. Він з правдошукача перетворюється на звичайного кримінального злочинця.

Чинники впливу на психоемоційний стан Чіпки-вбивці

№	Позитив	Негатив
1		Грабунки

2		Вбивства

Проаналізувавши таблицю, ми зробили висновок, що в житті Чіпки переважали негативні чинники. Позбавлений батьківської любові, недолюблений матір'ю, зневажений однолітками… Перелік можна продовжувати. Психіка людини формується в дитинстві.

Отже, руйнування почалось у дитинстві і, не підкріплене постійним позитивом, продовжилось у зрілому віці. Негатив привів до падіння.

Вправа «Вихід зі складної ситуації»

✔ **Дати відповідь на такі питання.**

✵ Яке рішення міг би прийняти Чіпка після втрати землі?

(*Піти на заробітки, найнятись у пана на роботу. По клаптику купляти землю, яку ніхто не відбере*).

✵ Чи міг би Чіпка пристосуватись до нових обставин, коли його виключили із земства? (*Звичайно, міг би, адже він уже мав землю, достаток. Міг би працювати і шукати мирні шляхи боротьби з несправедливістю*.)

<u>Узагальнена таблиця лінії життя Чіпки.</u>

Дати відповіді на запитання:

1. Чому Чіпка стає катом і вирізує сім'ю козака Хоменка?
2. Що стало причиною духовного зламу Чіпки Вареничeнка?
3. Чи міг він чинити інакше?
4. Чому Чіпка не чинить опір злу?
5. У чому суперечливість характеру головного героя?
6. Що ви в Чіпці осуджуєте, а що схвалюєте?
7. Як би ви діяли на місці Чіпки?

✔ "Так який же він, Чіпка?"

Дійшли ми висновку, що Чіпка — вбивця, злочинець. Усе життя він шукав правду й одночасно нею нехтував. Шукав її межи людьми, а власну втратив. Збирався помститися своїм кривдникам, а вбивав невинних: сторожа, сім'ю Хоменків. За все в житті слід відповідати. Каторга для нього — справедливе покарання. Можливо, після повернення, він зможе змінити своє життя.

Метод «Коло ідей»

А зараз уявіть на мить, що ви зустрілися з Нечипором Вареником. Які поради при нагоді ви дали б йому на майбутнє?

✵ Навчитися прощати.

✵ Критично ставитись до себе і до своїх вчинків.

✵ Шукати винуватців нещастя не в комусь, а в собі.

- Кожна людина народжується на світ для добра, але, на жаль, у житті Чіпки переважило зло. Гіркий досвід «правдошукача» дає зрозуміти, що життя — це не чернетка, в якій можна виправити помилку. Його слід творити за законами честі й порядності.

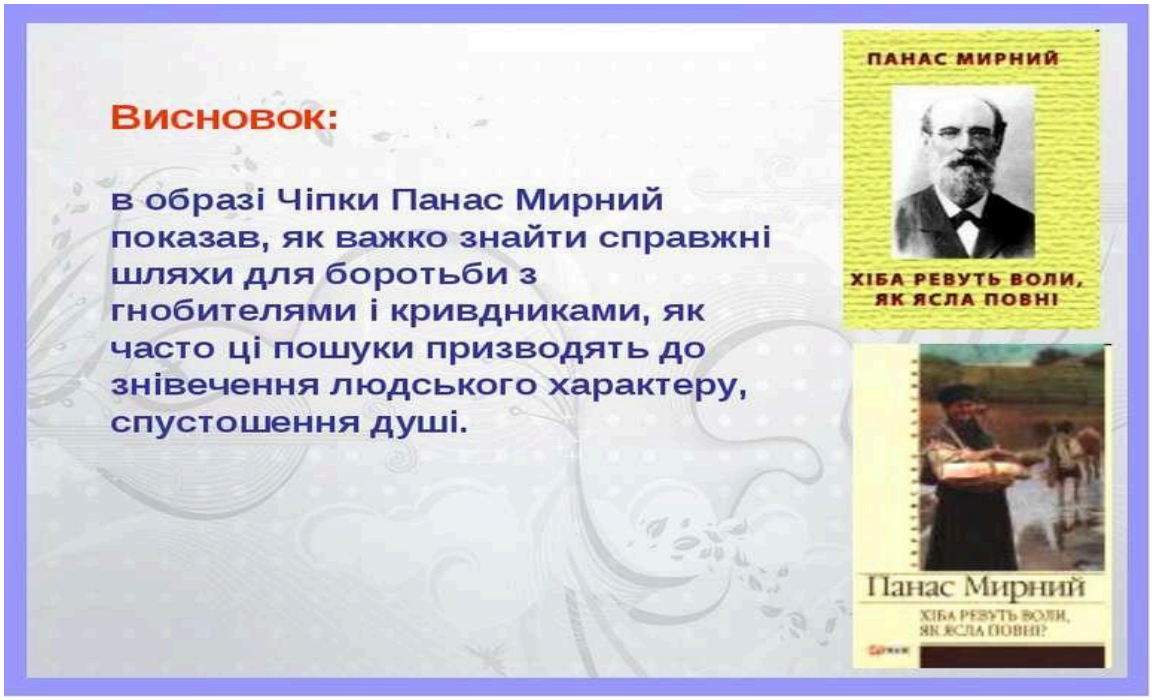
III. Інтерактивне навчання: технологія «Мозковий штурм».

Визначити і записати позитивні та негативні риси Чіпки.

Позитивні риси		Негативні риси	
1		1	
2		2	

- Яке значення має правильний життєвий вибір для становлення і самореалізації людини?

Як бачимо, Чіпка - психологічно складна, вразлива натура. У ньому поєднуються добро і зло, з правдошукача він перетворюється на кримінального злочинця. Невміння знайти шляхи боротьби проти кривдників, "крива стежка" бунтарства зробили Чіпку "пропащою силою". Навіть найблагородніші пориви перекреслюються злочином.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Написати твір-мініатюру «На крові щастя не збудуєш».

2. Дібрати ілюстрації робіт українських художників із зображенням жінок, дівчат.